

Міністерство освіти і науки України
Харківська національна академія міського господарства

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи з дидактичним
забезпеченням з дисципліни

«УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ»

(для студентів 5 курсу денної та заочної форм навчання
напрямів підготовки «Туризм» та «Готельно-ресторанна справа»)

ХАРКІВ
ХНАМГ
2011

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з дидактичним забезпеченням з дисципліни «Управління ризиками» (для студентів 5 курсу денної та заочної форм навчання напрямів підготовки «Туризм» та «Готельно-ресторанна справа») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: О.Д.Стещенко – Х.: ХНАМГ, 2011. – 23 с.

Укладач: доц. Стещенко О.Д.

Рецензент: проф. Писаревський І.М.

Рекомендовано кафедрою туризму і готельного господарства, протокол № 5 від «28» листопада 2009 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
2 ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ.....	6
3. ПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ.....	9
4. ТЕМИ РЕФЕРАТІВ.....	20
СПИСОК ДЖЕРЕЛ.....	22

ВСТУП

Актуальність вивчення курсу «Управління ризиками» в програмі підготовки фахівців зумовлюється об'єктивними причинами, зокрема перебігом соціально-економічних і трансформаційних процесів. Зазначені причини є джерелами невизначеності, конфліктів, мінливості цілей у часі та породжуваного ними ризику.

Метою вивчення курсу «Управління ризиками» є задовольнити потреби майбутніх фахівців в знаннях у сфері системного аналізу категорії економічного ризику на підґрунті використання фінансового аналізу, якісних підходів, економіко-математичних методів і моделей.

Завдання курсу «Управління ризиками» наступні:

- розширення й поглиблення знань про якісні та кількісні властивості економічних процесів з урахуванням ризику;
- опанування методології та методики побудови, аналізу й застосування економіко-математичних моделей, що враховують ризик;
- вивчення низки найтипівіших прийомів моделювання та вимірювання економічного ризику в процесі прийняття рішень;
- опанування відповідного апарату (методи, моделі, інформаційне та програмно-методичне комп'ютерне забезпечення) з метою практичного використання в різноманітних економічних сферах (теоретична та прикладна економіка, фінанси, менеджмент тощо).

Предметом курсу «Управління ризиками» є теоретичні й практичні питання системного аналізу економічного ризику, математичні методи й моделювання економічних систем, обтяжених ризиком.

Виконання смостійної роботи дасть змогу сформулювати студентам відповідні аналітичні висновки і надати рекомендації щодо покращення роботи сфери обслуговування за умов ризику. Завдання сформульовано на багатоваріантній основі, що сприяє підвищенню рівня самостійності студентів.

Заключною формою самостійної роботи є підготовка до заліку. Вона базується на систематичному вивченні лекційного матеріалу, питань, розглянутих на індивідуальних заняттях, а також проблемних питань, досліджених самостійно та вмінні логічно викладати їх сутність.

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

При вивченні дисципліни «Управління ризиками» студент має ознайомитися з програмою навчальної дисципліни, з її структурою, формами та методами навчання, видами та методами контролю знань.

Тематичний план дисципліни «Управління ризиками» складається з одного модулю, який в свою чергу складається із 3 змістових модулів, кожен з яких об'єднує в собі відносно окремий самостійний блок дисципліни, що логічно пов'язує кілька укрупнених навчальних елементів дисципліни.

Навчальний процес здійснюється в таких формах: лекційні, практичні заняття, індивідуальна і самостійна робота студента. Тематичний план дисципліни наведений в табл. 1.

Таблиця 1 – Тематичний план навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин			
	Лекції	Практичні заняття	Індивідуальна робота	Самостійна робота
Модуль 1. Ризик у господарській діяльності підприємств сфери обслуговування				
ЗМ 1.1. Теоретичні засади та загальні положення курсу				
Тема 1. Підприємницькі ризики ризики: джерела і сутність	2	2	10	3
Тема 2. Показники ризику і способи його зниження	4	2		4
ЗМ 1.2. Методи оцінки і зниження економічних ризиків				
Тема 3. Система кількісних оцінок економічного ризику	2	4	10	5
Тема 4. Ризик і теорія ігор.	2	2		6
Тема 5. Експертні оцінки виміру ризику	2	2	-	5
ЗМ 1.3. Організація і управління ризиками в діяльності підприємств тур індустрії і гостинності				
Тема 6. Організація управління ризиками на туристських підприємствах	2	2	12	7
Тема 7. Інвестиційна діяльність та організація управління ризиками на підприємствах індустрії гостинності	2	2		5
Тема 8. Методи зниження ризику в різних сферах діяльності	2	2		5
Всього за модулем I	18	18	32	40

2. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ

Обов'язковим елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни «Управління ризиками» є самостійна робота студентів з вітчизняною та зарубіжною спеціальною літературою з питань менеджменту, економіки, теорії, методології та практики ризик–менеджменту в галузі туризму та індустрії гостинності. Самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від нормованих навчальних занять, тобто лекційних та практичних занять (аудиторної роботи).

Основні види самостійної роботи, на які повинні звертати увагу студенти:

- вивчення лекційного матеріалу;
- робота з опрацювання та вивчення рекомендованої літератури;
- підготовка до практичних занять;
- підготовка до дискусій та інших пропонованих викладачем завдань;
- робота над індивідуальним науково-дослідним завданням (розрахунково-графічним завданням);
- самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики;
- підготовка до поточного та підсумкового контролю;
- укладання глосарію з основних понять, які використовуються у винесених на розгляд темах навчальної дисципліни «Аналіз діяльності підприємств туріндустрії».

Опрацювання лекційного матеріалу. У системі різних форм навчально-виховної роботи у вищих навчальних закладах особливе місце належить лекції, де викладач надає студентові основну інформацію, навчає розмірковувати, аналізувати, допомагає опанувати ключові знання, а також спрямовує самостійну роботу студента.

Зв'язок лекції і самостійної роботи студента розглядається в таких напрямках:

- лекція як головна початкова ланка, що визначає зміст та обсяг самостійної роботи студента;
- методичні прийоми читання лекцій, що активізують самостійну роботу студентів;

- самостійна робота, яка сприяє поглибленому засвоєнню теми на базі прослуханої лекції.

Перший етап самостійної роботи починається з процесу прослуховування і записування лекції. Правильно складений конспект лекції – найефективніший засіб стимулювання подальшої самостійної роботи студентів. Студент повинен чітко усвідомити, що конспект – це короткий тезовий запис головних положень навчального матеріалу. Складання та вивчення конспекту – перший етап самостійної роботи студента над вивченням теми чи розділу. Конспект допомагає в раціональній підготовці до практичних занять, заліку, у визначенні напрямку і обсягу подальшої роботи з літературними джерелами. Під час підготовки до лекції студент має опрацювати матеріал попередньої лекції з використанням підручників та інших джерел літератури. На лекціях висвітлюють лише основні теоретичні положення та найбільш актуальні проблеми, тому більшість питань виносять на самостійне опрацювання.

Підготовка до практичних занять. Підготовка до практичних занять з дисципліни «Управління ризиками» розпочинається з опрацювання лекційного матеріалу. Студент повинен самостійно ознайомитися з відповідним розділом робочої програми, підготувати відповіді на контрольні питання, які подані в програмі у визначеній послідовності згідно з логікою засвоєння навчального матеріалу. Практичні заняття збагачують і закріплюють теоретичні знання студентів, розвиваючи їх творчу активність, допомагають у набутті практичних навичок роботи за предметом навчальної дисципліни.

У процесі підготовки до практичних занять самостійна робота студентів – обов'язкова частина навчальної роботи, без якої успішне і якісне засвоєння навчального матеріалу неможливе. Це свідчить про необхідність керування самостійною роботою студентів з боку викладача, завдяки проведенню цілеспрямованих організаційних і контрольних заходів.

Відповідно до навчального плану з кожної теми курсу проводяться практичні заняття. Щороку викладачі уточнюють тематичний план проведення семінарських і практичних занять та ознайомлюють з ним студентів на першому занятті.

Робота над індивідуальним завданням. Індивідуальне науково-дослідне завдання (розрахунково-графічне завдання) передбачає: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних знань і практичних навичок із дисципліни та застосування їх при вирішенні конкретних практичних ситуацій. Виконання розрахунково-графічного завдання передбачає також розвиток навичок самостійної роботи й оволодіння методикою аналізу, що пов'язана з діяльністю підприємств у галузі готельного, курортного та туристського бізнесу.

Індивідуальне науково-дослідне завдання з дисципліни «Управління ризиками» видає студенту викладач на початку вивчення дисципліни. В свою чергу, студент роботу виконує самостійно при консультуванні з викладачем на протязі вивчення предмету відповідно до графіку навчального процесу, але не пізніше терміну проведення підсумкового контролю з модуля. Оцінку за виконання розрахунково-графічного завдання враховують при виставленні загальної оцінки з дисципліни.

Виконання розрахунково-графічного завдання з даної дисципліни складається з наступних етапів:

- вибір підприємства (готель, туристська фірма);
- складання характеристики обраного підприємства;
- збір та аналіз фінансових документів підприємства;
- проведення необхідних розрахунків;
- оформлення, подання та захист.

Розрахунково-графічне завдання, що не відповідає зазначеним вимогам, а також не містять матеріалів діяльності конкретного підприємства, до захисту не допускають і повертають на доопрацювання.

Роботу оформлюють на аркушах формату А4 (210 x 297 мм). У друкованому варіанті текст розташовують через 1,5 міжрядковий інтервал до тридцяти рядків на сторінці шрифтом Times New Roman, 14-й кегль. Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту роботи і дорівнювати п'яти знакам. Текст завдання розміщують на аркуші з дотриманням таких розмірів берегів: з лівого боку – не менше за 20 мм, з правого – не менше за 10 мм, зверху – не менше за 20 мм, знизу – не менше за 20 мм.

3. ПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

ЗМ 1.1. Теоретичні засади та загальні положення курсу

Тема1. Підприємницькі ризики ризики: джерела і сутність

Питаннями для самостійного опрацювання

1. Наведіть приклади економічних рішень, обтяжених ризиком.
2. Поясніть природу підприємницького ризику.
3. Проаналізуйте систему постулатів стосовно ризику як економічної категорії. Наведіть відповідні приклади.
4. Дайте визначення підприємницького ризику. Поясніть його сутність.
5. Поясніть основні причини виникнення економічного ризику.
6. Охарактеризуйте види невизначеності.
7. Дайте визначення основних суб'єктів економічного ризику.
8. Поясніть сутність поняття: джерело економічного ризику.
9. Поясніть сутність поняття: об'єкт економічного ризику.
10. Які існують підходи до класифікації ризиків?
11. Поясніть, який існує взаємозв'язок між ризиком і прибутком з позиції фінансового менеджменту.
12. Поясніть сутність поняття: структура фінансового ризику. Наведіть приклад.

Тестові завдання для самоконтролю знань

1. Фінансові ризики відносяться до:
 - а) чистих ризиків;
 - б) спекулятивних ризиків;
 - в) комерційних ризиків.
2. Ризик ліквідності – це:
 - а) ризик невірного вибору певного цінного папера порівняно з іншими цінними паперами при формуванні портфеля;
 - б) ризик втрат, що може мати банк у результаті зміни відсоткових ставок “за ризик”;
 - в) ризик, пов'язаний з можливістю втрат від реалізації цінних паперів у результаті зміни оцінки їхньої якості.

3. Категорія ризику розкривається через наступні функції:

- а) контрольна, розподільча, захисна, аналітична;
- б) інноваційна, регулятивна, захисна, аналітична;
- в) інноваційна, контрольна, конструктивна, аналітична.

4. Інвестор може стати банкрутом, якщо коефіцієнт ризику складає:

- а) 0,1; б) 0,3; в) 0,5; г) 0,9.

5. Підприємницький ризик – це:

- а) відхилення від мети, заради якої було прийнято управлінське рішення;
- б) мати несподіваний збиток;
- в) непевність в імовірності настання визначеного результату.

Практичні завдання

1 Фірма, що займається проведенням науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок, вирішує питання про доцільність інвестування своїх коштів у новий проект. Інвестиційний проект, який запропоновано до реалізації менеджерами фірми, коштує 2500 тис. грн. Прибуток, що може бути одержаний після успішного завершення проекту, згідно з попередніми оцінками може дорівнювати 1300 тис. грн. Треба оцінити ступінь ризику і очікувані результати цього проекту на базі таких даних:

Попередні проекти	Ступінь ризику (коэф., в %)
А	25
В	30
С	20
Д	40

2 Існують два варіанти вкладення деякої суми капіталу. У першому варіанті капітал на протязі року робить 20 обертів, рентабельність виробленого і реалізованого товару дорівнює 20%. По другому варіанту капітал робить 26 обертів за рік, але рентабельність товару, що було вироблено і продано - 18%. Оберіть найбільш ефективний варіант вкладення капіталу підприємства.

3 Обрати оптимальний варіант вкладення капіталу підприємства згідно з коефіцієнтом ризику по наступним вихідним даним по варіантам:

- перший варіант: власні кошти фірми складають 10 млн. грн.. Найбільша можлива сума збитків дорівнює 6 млн. грн.;
- другий варіант: власні кошти фірми - 60 млн. грн.. Найбільша можлива сума збитків - 24 млн. грн..

Тема 2. Показники ризику і способи його зниження

Питаннями для самостійного опрацювання

1. Стратегія управління ризиками – це напрямки і засоби управління ризиком?
2. Прийоми зниження ризику – це запобігання, утримання та передача ризику?
3. Диверсифікація є визначенням межі ризикового вкладення капіталу?
4. Найпоширенішим методом зниження ступеня фінансового ризику є придбання додаткової інформації про вибір і можливі результати?
5. Страхування ризику є найбільш розповсюдженим способом зниження ступеня ризику?
6. Ризик можна знизити, якщо розподілити капітал між різними об'єктами вкладення (диверсифікованість)?
7. Еккаутинг сприяє зниженню фінансового ризику?

Тестові завдання для самоконтролю знань

1. Найбільш розповсюдженим способом зниження фінансового ризику є:
 - а) диверсифікація;
 - б) страхування;
 - в) лімітування;
 - г) придбання додаткової інформації стосовно вибору і результатів.
2. Загальний ризик портфеля в процесі його диверсифікації:...
 - а) може бути зроблене елімінованим;
 - б) частково елімінований і може бути менше, ніж систематичний ризик;
 - в) не може бути менше, ніж систематичний ризик.
3. Якщо суб'єкт ринку відмовляється від хеджування, то...
 - а) він несе великі попередні витрати;
 - б) він визнає ризик;
 - в) він приймає на себе ризик.

Практичні завдання

1 Власник вантажу, що повинен перевозитися автотранспортом, знає, що у наслідку дорожньо-транспортної пригоди він втратить вантаж вартістю 100 тис. грн. Йому також відомо, що вірогідність дорожньо-транспортної пригоди складає 0,2. Страховий тариф при страхуванні вантажу складає 3% від страхової суми. Власник вантажу повинен вирішити, чи повинен він

застрахувати свій вантаж. Зробіть розрахунки та дайте характеристику можливим діям власника.

2 Існують два варіанти ризикового вкладення капіталу. Завдяки першому варіанту можливе одержання доходу , що дорівнює 1 млн. грн., із вірогідністю 0,6, або збитків у 0,6 млн. грн. із вірогідністю 0,4. Другий варіант передбачає одержання доходу 2 млн. грн. із вірогідністю 0,8 або збитків на 1,5 млн. грн. із вірогідністю 0,2.

Обрати варіант вкладення капіталу, враховуючи такі фактори: дохідність; розрив показників вірогідності результатів; темп зміни вірогідності і суми збитків у порівнянні із темпом зміни вірогідності і суми доходу.

ЗМ 1.2. Методи оцінки і зниження економічних ризиків

Тема 3. Система кількісних оцінок економічного ризику

Питаннями для самостійного опрацювання

1. У чому полягає сутність поняття кількісного аналізу ризику у фінансовому менеджменті? Наведіть приклади.
2. У чому полягає сутність кількісного аналізу ризику за допомогою методів імітаційного моделювання? Сформулюйте умови, за яких можливе використання цих методів.
3. На які зони розбивають діапазон значень можливих збитків? Сформулюйте умови, за яких можливе використання цих методів.
4. За яких гіпотез здійснюється побудова кривої щільності розподілу ймовірності збитків? Побудуйте схематично цю криву і проаналізуйте її характерні точки.
5. Чи є сенс реалізовувати проект, якщо точка максимуму функції щільності знаходиться у зоні критичних збитків? Чому?
6. Наведіть базові показники підприємницького ризику. В чому полягає їх сутність?
7. Чим пояснюється той факт, що оцінки величин x_{qn} , x_{kp} , x_{km} , отриманих за допомогою функції щільності розподілу ймовірності, відрізняються від порогових?
8. У чому полягає сутність понять статистична та нестатистична (суб'єктивна) ймовірність?
9. Сформулюйте засади кількісного аналізу ризику методом аналогій.
10. Розкрийте сутність та основні кроки проведення аналізу ризику методом аналізу чутливості. Наведіть відповідний приклад.

Тестові завдання для самоконтролю знань

1. Оцінити ступінь ризику можна шляхом розрахунку
 - а) можливого збитку;
 - б) можливого прибутку;
 - в) коливання можливого результату;
 - г) імовірності одержання бажаного прибутку.
2. Найменший ступінь фінансового ризику має варіант вкладення капіталу з коефіцієнтом варіації, рівним:
 - а) 10%;
 - б) 15%;
 - в) 20%;
 - г) 25%.

3. Відносна оцінка ризику – це:

- а) математичне очікування настання результату;
- б) варіація результату;
- в) коефіцієнт варіації.

4. У якому методі використовується лінія Лоренца як криву ризику:

- а) аналітичному;
- б) статистичному;
- в) методі аналогів.

Практичні завдання

1 Є наявними 2 варіанти вкладення капіталу. Встановлено, що при вкладенні капіталу у захід «А» одержання прибутку у розмірі 25 тис. грн.. має ймовірність 0,6, а у захід «Б» - одержання прибутку у розмірі 30 тис. грн.. має ймовірність 0,4. Розрахувати математичне очікування прибутку від вкладення капіталу та зробити висновки про найпривабливіший варіант вкладення.

2 Відомо, що при вкладенні капіталу у захід «А» із 120 випадків прибуток 25 тис. грн. було одержано у 48 випадках, прибуток 20 тис. грн. і 30 тис. грн.. - у 36 випадках кожний. По заходу «Б» із 240 випадків у 144 було одержано прибуток у розмірі 30 тис. грн., у 72 випадках - прибуток 35 тис. грн., а у 24 - 45 тис. грн.. Зробити висновки про найпривабливіший варіант вкладення капіталу на підставі проведених розрахунків.

3 Зробити висновки щодо кращого вкладення капіталу у заходи «А» чи «Б» за такими даними:

Номер випадку	Розмір одержаного прибутку, тис. грн..	Кількість випадків спостереження
Захід «А»		
1	25	48
2	20	36
3	30	36
Захід «Б»		
1	40	30
2	30	50
3	15	20

4 Оберіть найменш ризиковий варіант вкладення капіталу, якщо критерієм вибору є найменший розмір коефіцієнта варіації:

- перший варіант: прибуток коливається від 30 до 60 тис. грн.. при середньому розмірі 50 тис. грн., ймовірність одержання прибутку 30 або 60 тис. грн.. дорівнює 0,3.
- другий варіант: прибуток коливається від 25 до 50 тис. грн.. при середньому розмірі 40 тис. грн., ймовірність одержання прибутку 25 тис. грн.. дорівнює 0,4, а 50 тис. грн.. - 0,3.

Тема 4. Ризик і теорія ігор

Питаннями для самостійного опрацювання

1. Чому для кількісного вимірювання величини ризику у фінансовому менеджменті використовують кілька показників? Наведіть окремі з них.
2. Якщо дисперсія норми доходу першого проекту більша за дисперсію другого проекту за решти рівних умов, то який з проектів обтяжений більшим ризиком і чому?
3. Чому і в якому випадку для оцінювання переваг одного з кількох варіантів проектів використовують коефіцієнт варіації?
4. Наведіть приклади показників ступеня ризику у відносному вираженні. Які показники ефективності приймають при цьому за базу вимірювання?
5. У яких ситуаціях доцільно оцінювати ризик за допомогою семіваріації, у яких — за допомогою коефіцієнта семіваріації?
6. У яких ситуаціях ризик доцільно оцінювати за допомогою коефіцієнта асиметрії? Коефіцієнта варіації асиметрії?
7. У яких ситуаціях ризик доцільно оцінювати за допомогою коефіцієнта ексцесу?
8. Поясніть, що означають терміни: «допустимий», «критичний», «катастрофічний» ризик, наведіть приклади кількісного визначення цих величин.
9. Поясніть сутність коефіцієнта чутливості бета (β). Наведіть приклади.
10. У чому полягає сутність основних компонентів теоретико-ігрової моделі прийняття рішень в умовах невизначеності, конфлікту та зумовленого ними ризику?
11. Основні принципи, які покладені в основу класифікації інформаційних ситуацій.
12. Матриця ризику, зміст, її побудова. Сутність критерію Севіджа.

Тестові завдання

1. Прибутковість фінансового активу і ризик, що асоціюється з цим активом...
 - а) пов'язані прямою залежністю;
 - б) пов'язані зворотною залежністю;
 - в) ніяк не пов'язані.
2. Спекулянт – це людина, що...
 - а) купує, щоб потім продати дорожче;
 - б) приймає на себе ризик за визначену винагороду;
 - в) порушує закони, щоб дістати прибуток.
3. Інвестор може стати банкрутом, якщо коефіцієнт ризику складає
 - а) 0,1;
 - б) 0,3;
 - в) 0,5;
 - г) 0,9.

Практичні завдання

1 Обрати варіант вкладення капіталу за даними таблиці.

Розрахувати середнє очікуване значення норми прибутку на капітал, що вкладено, якщо відомі такі вірогідності умов ситуацій: A1 – 0,2, A2 – 0,3, A3 – 0,5.

Розрахувати середнє очікуване значення норми прибутку на капітал, що вкладено, якщо вірогідності умов ситуацій A1, A2, A3 невідомі. При цьому слід враховувати, що за оцінкою експертів умови господарчих ситуацій A1, A2, A3 можуть співвідноситися як 3:2:1. Значення вірогідності у цьому випадку слід приймати на рівні $3/(3+2+1)$.

Таблиця 2 – Норма прибутку на капітал

Варіанти ризикового вкладення капіталу	Умови господарчої ситуації, %		
	A1	A2	A3
K1	50	60	70
K2	40	30	20
K3	30	40	50

2 Визначити вартість інформації, необхідної для прийняття рішення про вибір варіанту вкладення капіталу, якщо підприємець має можливість придбати 200 одиниць товару за ціною 2000 грн. за одиницю чи 500 одиниць за ціною 1500 грн. Підприємець припускає, що зможе продати товар за 3000 грн. за одиницю. Вірогідність продажу 200 одиниць товару складає 0,5, 500 одиниць – 0,5.

Тема 5. Експертні оцінки виміру ризику

Питаннями для самостійного опрацювання

1. Чому в процесі обґрунтування прийняття економічних рішень виникають багатокритеріальні задачі? У чому полягає їхня сутність?

2. Поясніть сутність критерію Парето. Проілюструйте метод виокремлення Паретових розв'язків на прикладі з двома критеріями.

3. Наведіть структурну схему процесу побудови ієрархічних моделей обґрунтування прийняття багатокритеріальних рішень. Поясніть сутність основних етапів цієї схеми.

4. Які основні чинники є характерними для проблеми обґрунтування прийняття багатоцільових рішень?

5. Назвіть основні етапи процесу побудови багатокритеріальної задачі. Поясніть сутність кожного з цих етапів.

6. Який набір критеріїв вважається повним?

7. Поясніть сутність методів нормалізації.

8. У чому полягає сутність методів згортки інформації?
9. Сутність та основні вимоги до формування множини критеріїв.
10. Назвіть найпоширеніші підходи до оцінювання пріоритету.

Охарактеризуйте їх.

11. Назвіть принципи врахування пріоритету. Охарактеризуйте їх.

12. Поясніть сутність ієрархічної моделі обґрунтування прийняття економічних рішень у полі однієї інформаційної ситуації при наявності двох функціоналів оцінювання.

Тестові завдання

1. В якості «вимірювального приладу» для одержання оцінок в евристичних процедурах використовується:

- а) чоловік; б) модель; в) ЕОМ; г) всі відповіді правильні.

2. Метод «Дельфі» орієнтований на досягнення цілей експертизи на основі:

- а) інтуїтивного мислення;
б) застосування різноманітних обчислювальних процедур;
в) і те, й інше;
г) немає правильної відповіді.

3. Особливість використання евристичних методів укладається в:

- а) строгої формалізації процедури одержання оцінки;
б) відсутності строгих математичних доказів оптимальності одержуваних рішень;
в) обидві відповіді правильні;
г) немає правильної відповіді.

4. У чому різниця методів «мозкової атаки» і «колективної генерації ідей»?

- а) в організації і обліку результатів опитування;
б) у методиці виявлення причин ризику;
в) у кваліфікації експертів;
г) у назві.

ЗМ 1.3. Організація і управління ризиками в діяльності підприємств тур індустрії і гостинності

Тема 6. Організація управління ризиками на туристських підприємствах

Питаннями для самостійного опрацювання

1. Розкрийте зміст основних етапів процесу управління ризиком на туристських підприємствах.
2. Наведіть приклади ситуацій, коли доцільно використовувати зовнішні способи оптимізації ризику на тур підприємствах.
3. Наведіть приклади ситуацій на туристських підприємствах, коли доцільно використовувати внутрішні способи оптимізації ризику.
4. Поясніть сутність лімітування й доцільності його застосування щодо зниження рівня фінансових ризиків. Наведіть відповідний приклад.
5. У яких випадках доцільно й можливо застосовувати страхування як спосіб зниження ризику?
6. У чому полягає сутність таких фінансових інструментів, як опціони та ф'ючерси? Наведіть приклади їх використання для зниження ступеня ризику.

Тестові завдання

1. Засоби розв'язання ризиків:
 - а) запобігання ризику, утримання ризику;
 - б) передача ризику, зниження ступеня ризику;
 - в) всі відповіді правильні;
 - г) немає правильної відповіді.
2. Просте відхилення від управлінського рішення, пов'язаного з ризиком, – це...
 - а) запобігання ризику;
 - б) передача ризику;
 - в) утримання ризику;
 - г) немає правильної відповіді.
3. Має на увазі залишення ризику за інвестором, тобто на його відповідальності:
 - а) запобігання ризику;
 - б) передача ризику;
 - в) утримання ризику;
 - г) немає правильної відповіді.
4. Процес розподілу інвестором коштів між різними об'єктами вкладення капіталу – це...
 - а) придбання додаткової інформації про результати;
 - б) лімітування;
 - в) страхування;
 - г) диверсифікованість.

Тема 7. Інвестиційна діяльність та організація управління ризиками на підприємствах індустрії гостинності

Питаннями для самостійного опрацювання

1. Дайте визначення поняття «премія за ризик». Наведіть формулу для її обчислення.
2. У чому полягає сутність поняття диверсифікації на підприємствах індустрії гостинності. З якою метою, де і за яких умов її доцільно використовувати?
3. Укажіть найбільш доцільні шляхи зниження невизначеності при ухваленні управлінського рішення на підприємствах індустрії гостинності.
4. Розробіть стратегію вибору найбільш привабливого готелю а з погляду мінімізації ризику.
5. Які ризики особливо впливають на діяльність підприємств індустрії гостинності на ринку України?
6. Проаналізуйте, які ризики впливають на діяльність готелів у розвинених ринкових країнах.
7. Чому систематичним ризиком не можна керувати?
8. Чим процентний ризик відрізняється від ринкового ризику?
9. Чому валютний ризик розглядається як зовнішній економічний ризик?

Тема 8. Методи зниження ризику в різних сферах діяльності

Питаннями для самостійного опрацювання

1. Інвестиційна діяльність підприємства, характеристика та оцінка ризику.
2. Основи класифікації ризикових інвестицій.
3. Організаційно-інформаційна модель аналізу ризику інвестиційної діяльності підприємства.
4. Методика аналізу ризику інвестиційної діяльності підприємства.
5. Аналіз ризику реальних інвестицій.
6. Аналіз ризику фінансових інвестицій.
7. Критерії економічного зростання підприємства.
8. Організаційно-інформаційна модель аналізу економічного зростання підприємства.
9. Аналіз та оцінка ймовірного банкрутства підприємства.
10. Визначіть, для яких підприємств національної економіки найбільш високий і галузевий, процентний, ринковий і кредитний ризики. Проаналізуйте можливості зниження даних ризиків.

4 ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Аналіз ризиків лізингових операцій. Моделювання ризику лізингових операцій.
2. Аналіз ризику ймовірних збитків у прийнятті рішень щодо інноваційних проектів.
3. Аналіз і моделювання відсоткового ризику.
4. Аналіз і моделювання комерційного ризику.
5. Аналіз і моделювання кредитних ризиків.
6. Аналіз і моделювання політичного ризику.
7. Аналіз і моделювання ризику інвестиційної діяльності.
8. Аналіз і моделювання ризику іноземних інвестицій.
9. Аналіз і моделювання ризику ліквідності.
10. Аналіз і моделювання ризику в міжнародних кредитних відносинах.
11. Аналіз і моделювання фінансових ризиків.
12. Антикризове управління фірмою та ризик.
13. Багатокритеріальний підхід до аналізу кредитного ризику комерційного банку.
14. Валютні ризики та формування раціональної політики щодо їх страхування.
15. Взаємозв'язок між ризиком та ліквідністю комерційного банку.
16. Визначення середньозваженої вартості капіталу підприємства з урахуванням ризику.
17. Використання абсолютних оцінок ризику при обґрунтуванні прийняття фінансових (інвестиційних) рішень.
18. Використання відносних оцінок ризику за обґрунтування прийняття управлінських рішень.
19. Використання методу аналізу чутливості для виявлення основних чинників ризику проекту.
20. Використання похідних цінних паперів для хеджування ризику.
21. Використання статистичного методу для кількісного оцінювання ризику.
22. Використання теорії корисності при формуванні валютного портфеля з урахуванням ризику.
23. Використання фондових індексів при оцінюванні ризику фінансових активів.
24. Використання функцій несхильності до ризику під час прийняття рішень.
25. Внутрішні ризики комерційного банку. Принципи їх аналізу, вимірювання й моделювання.
26. Диверсифікація як метод управління ризиком.
27. Експертні методи оцінки ризику в зовнішньоекономічній діяльності фірм.
28. Етимологія ризику.

29. Застосування методу аналогій для кількісного оцінювання ризику.
30. Зовнішній борг України та ризик.
31. Ігровий підхід до управління валютним ризиком.
32. Класифікація економічних ризиків у фінансово-кредитній сфері.
33. Класифікація підходів до управління ризиком.
34. Лімітування як один із основних способів зниження ступеня ризику фінансових операцій.
35. Лотереї з недискретними розподілами.
36. Маркетингові ризики та їх оцінювання на зовнішньому ринку збуту товарів.
37. Методи побудови функцій корисності та приклади їх реалізації.
38. Методи формування резервів на покриття кредитних ризиків.
39. Моделі неокласичної теорії портфеля.
40. Моделі оцінювання кредитоспроможності позичальника банку.
41. Мотивація й організаційні аспекти управління ризиком.
42. Онтологія ризику.
43. Особливості фінансових ризиків у зовнішньоекономічній діяльності українських підприємств.
44. Оцінка ризику деривативів.
45. Оцінка й моделювання ризику щодо зовнішнього боргу країни.
46. Прогнозування валютного курсу як інструмент хеджування валютного ризику.
47. Психологічні аспекти сприйняття ризику суб'єктами економічної діяльності.
48. Ризик у зовнішньоекономічній діяльності підприємства.
49. Ризик в інноваційній діяльності.
50. Ризик-менеджмент у малому бізнесі.
51. Системний підхід в управлінні ризиком.
52. Теоретико-ігрова концепція вибору портфеля.
53. Управління геополітичними та політичними ризиками.
54. Управління інформаційними ризиками.
55. Управління фінансовим ризиком.
56. Урахування ризику в стратегічному менеджменті.
57. Урахування ризику інфляції в оцінюванні довготермінових інвестиційних проектів.
58. Хеджування як метод управління ризиками.
59. Якісний аналіз та класифікація банківських ризиків.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Основні:

1. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом? - М.: Финансы и статистика, 1995.-384 с.
2. Балабанов И.Т. Риск-менеджмент. М.: Финансы и статистика, 1996.-348 с.
3. Бачкай Т. и др. Хозяйственный риск и методы его измерения. - М.: Экономика, 1974.-221с.
4. Верчено П.І., Великоіваненко Г.І., Демчук Н.В. та ін. Ризикологія: Навч.-метод. посібник. – К.: КНЕУ, 2006. – 176 с.
5. Клебанова Т.С., Раєвнева Е.В. Теория экономического риска: Учебно-методическое пособие.-Х.: Изд. Дом “ИНЖЭК”, 2003.-156 с.
6. Лапуста М.Г., Шаршукова Л.Г. Риски в предпринимательской деятельности. - М.: Инф-ра – М, 1996.-347 с.
7. Первозванский А.А., Первозванская Т.Н. Финансовый рынок; расчет и риск.- М.: Инфа-М, 1994.-253 с.
8. Светличная Т.И. Теоретические основы курса «Экономический риск и методы его измерения». Уч. пос. -Харьков: ХГАГХ, 2000.-144 с.

Додаткові:

1. Тони Раис, Браин Коили. Финансовые инвестиции и риск. Пер. с англ. - К.: Торгово-издательское бюро ВНУ, 1995.- 590 с.
2. Ханк Д.Э., Уичерн Д.У., Райтс А.Дж. Бизнес-прогнозирование, 7-е изд.: Пер. с англ.. – М.: Изд. дом «Вильямс», 2003. – 656 с.: ил.
3. Інтернет-портал для управлінців, статті, <http://www.management.com.ua>.
4. Інтернет-видавництво про маркетинг, статті, www.marketingmix.com.ua.

Навчальне видання

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з дидактичним забезпеченням з дисципліни «Управління ризиками» (для студентів 5 курсу денної та заочної форм навчання напрямів підготовки «Туризм» та «Готельно-ресторанна справа»)

Укладач: **Стещенко** Олена Дамирівна

Відповідальний за випуск *І. М. Писаревський*

Редактор *М. З. Аляб'єв*

Комп'ютерне верстання *Ю. П. Степась*

План 2009, поз. 559 М

Підп. до друку 28.01.2010

Друк на ризографі

Тираж 50 пр.

Формат 60x84 1/16

Ум. друк. арк. 1,3

Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК №731 від 19.12.2001